

Książnica
Kopernikańska
w Toruniu

Urząd Marszałkowski
Województwa
Kujawsko-Pomorskiego
w Toruniu

Dlaczego
KODEKS
KORWINA
powinien pozostać
w Toruniu?

RENTINI EPISTOLA DE
BIBLIOTHECAE AD MA
REGEM SERENISSIMUM

MITA PER
universam italiam
Mathia serenissi
me iam fama tui
nominis late ua
garetur ut omne
florentin

sq. de tuis max
urima loquere
rumq. virtutur
o tibi significare
us esset & qu
arum res tuas
errime gestas
e plane intell
bis ciues te
a diu

Dlaczego KODEKS KORWINA
powinien pozostać w Toruniu?

*Epistola de laudibus Augustae Bibliothecae atque libri
quatuor versibus scripti eodem argumento ad
serenissimum Mathiam Corvinum Panoniae regem.*

Sygnatura: KM Rps 107 (R.fol.21)

Z perspektywy światowej to najcenniejszy kodeks w kolekcji Książnicy Kopernikańskiej, a jednocześnie jeden z najważniejszych rękopisów piętnastowiecznych w zbiorach polskich, napisany między 1489 a 1490 rokiem przez Naldo Naldiego (1439–1513), włoskiego humanistę, poetę i profesora Akademii Florenckiej.

Manuskrypt należy do grupy nielicznie zachowanych, słynnych *corvinianów*, czyli kodeksów iluminowanych należących niegdyś do biblioteki króla Węgier Macieja Korwina (1443–1490). Dzieło jest poematem wychwalającym wspaniałą *Bibliotheca Corviniana* – bibliotekę króla. Zawiera ono opis zbiorów królewskich, wraz z katalogiem autorów, których dzieła znajdowały się w tej bibliotece.

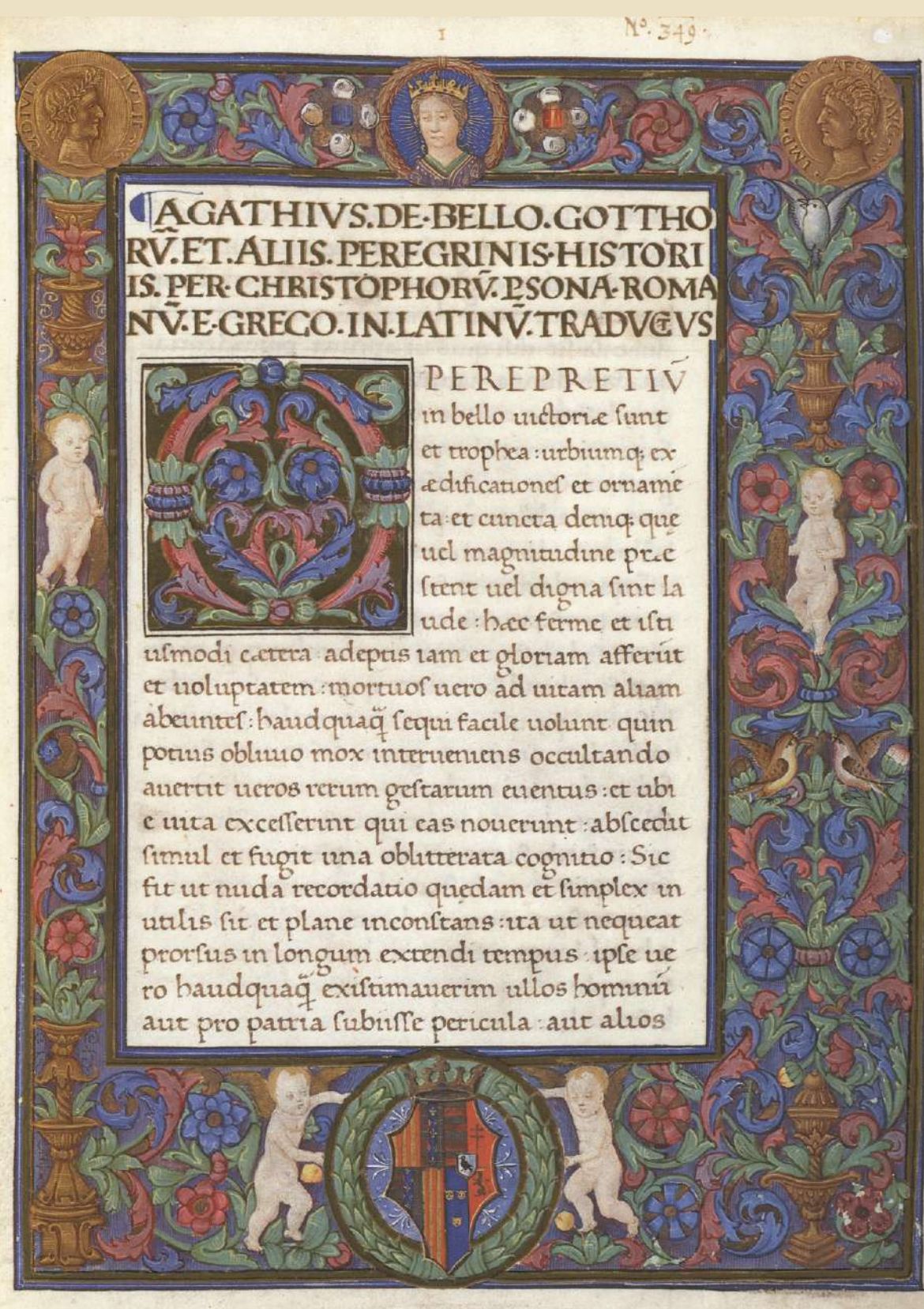
BIBLIOTHECA CORVINIANA

Bibliotheca Corviniana to słynna renesansowa biblioteka króla Węgier Macieja Korwina (1443–1490), która gromadzona była w latach 1460–1490 na zamku w Budzie. Kolekcja liczyła około 3000 woluminów i zawierała głównie dzieła greckich i łacińskich autorów, m.in. Ajschylosa, Arystotelesa, Homera, Platona czy Sofoklesa. Była to jedna z pierwszych humanistycznych bibliotek królewskich w Europie.

Każdy manuskrypt opatrywany był sygnetem królewskim, przedstawiającym czarnego kruka w niebieskim polu.

Po śmierci króla w 1490 roku zaniedbana biblioteka popadła z czasem w całkowite zniszczenie i bezpowrotnie utraciła swój wielki blask. Do czasów współczesnych zachowało się około 650 kodeksów rozproszonych po całym świecie. Najwięcej woluminów znajduje się obecnie na terenie Włoch i Węgier.

W 2005 roku *Bibliotheca Corviniana* została odnotowana w materiałach międzynarodowego projektu badawczego w ramach programu „Pamięć Świata” (*Memory of the World*) przy UNESCO.

Wszystkie ilustracje pochodzą z:
Csaba Csapodi, Klara Csapodi-Gardonyi,
Bibliotheca Corviniana, Budapest, 1990

Rękopis został spisany na 62 kartach pergaminowych.

Tekst poematu autor podzielił na cztery księgi.

A rubus atq; magis uariis excolta nitescunt
Hæc loca nunc ubi certa manet statioq; parata est
Omnibus ingenio qui iam nituere supremo
Ingenuasq; boni uitam excoluere per artes
Scripsit quicq; suis docuere quid esset agendus
Cuiq; uiro cultus uite quis honestior esset
Quismodus in rebus qd fas optare quid aut nos
Vtrouisse decet ratio quid ubiq; requirat
Rebus in humanis melius putet atq; gerendus
Sanctius ex cunctis homines ubi iure qescent.

NALDI NALDII FLORENTINI LIBER SECV
DVS de laudibus Auguste bibliothecæ ad Mathiam

Coruinum Pannonie Regem Serenissimum
VADRATVS MEDIIS
Qleus in penetralibus ergo
Existens camera
testudine substat altis
Incurua paries quam cinxerat undiq; fortis
Decoeti lateris duriq; a robore saxi
Cui gemine lucem fundunt a fronte fenestre

W pierwszej księdze Naldus przedstawia opis pomieszczeń zamkowych, gdzie był rozmieszczony księgozbiór. W księgach drugiej i trzeciej autor wymienia zgromadzone tam dzieła greckich i rzymskich autorów starożytnych, a w ostatniej, czwartej, teksty pisarzy chrześcijańskich.

Wartość manuskryptu podnoszą przepiękne iluminacje, dekoracje renesansowe, obejmujące

m.in. protoeklibris królewski, wykonane przez jednego z wiodących ówczesnych malarzy książkowych w Italii – Attavante delli Attavanti (1452–1525).

ZWIĄZEK Z TORUNIEM

Dlaczego KODEKS KORWINA
powinien pozostać w Toruniu?

Rękopis w Toruniu znajduje się od XVI wieku.

Już w roku 1594, kiedy tworzone bibliotekę Gimnazjum Toruńskiego, ponad wszelką wątpliwość było w niej dzieło Naldusa, o czym świadczy wydanie go drukiem w toruńskiej oficynie drukarskiej Andreasa Coteniusa. Najważniejszym jednak świadectwem istotnej roli, jaką manuskrypt florenckiego humanisty odgrywał w Toruniu, jest zrewidowany przedruk poematu Naldusa, który wraz z obszernym komentarzem autorstwa rektora Toruńskiego Gimnazjum w latach 1706–1738, Petera Jaenichena, został zamieszczony w trzecim tomie jednego z pierwszych periodyków naukowych na terenie Rzeczypospolitej – *Meletemata Thorunensia*.

W przypadku toruńskiego manuskryptu prawdopodobną proveniencją jest pozyskanie rękopisu przez jednego z toruńskich patrycjuszów – patronów biblioteki gimnazjalnej na rynku antykwarecznym Italii lub Niemiec i podarowanie go do zbiorów biblioteki.

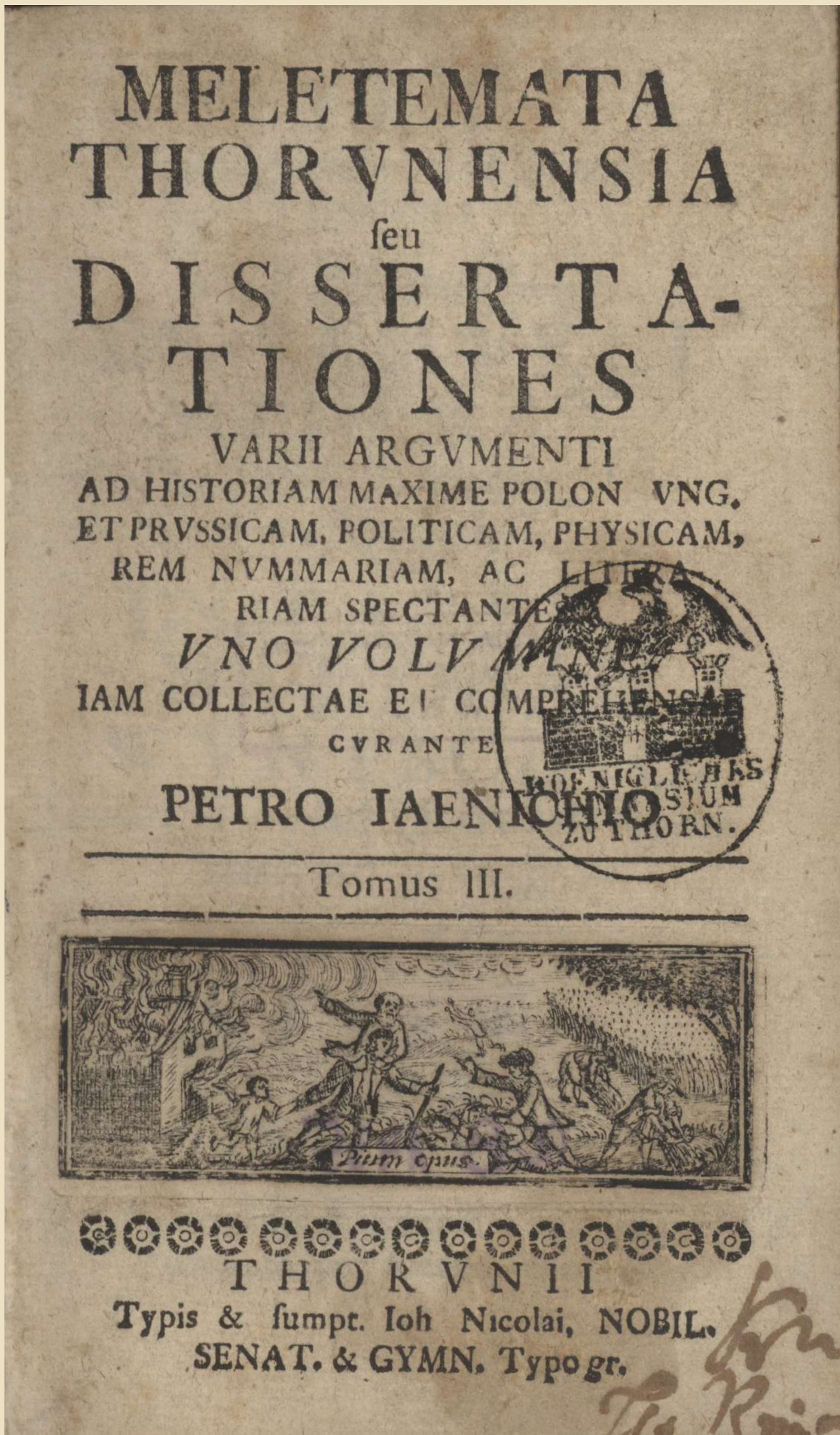
Kodeks ten, wchodząc w skład spuścizny po bibliotece Gimnazjum Akademickiego w Toruniu, stanowi nierozdzielny i niepodzielny zasób, stanowiący dziedzictwo regionalne związane z Toruniem, regionem i historią Polski. Książnica Kopernikańska jako spadkobierczyni wielowiekowej tradycji kolekcjonowania i gromadzenia zbiorów w Toruniu i regionie pieczętując chroni dziedzictwo narodowe, aby zachować je dla przyszłych pokoleń.

Widok miasta Torunia od strony Wisły
w 1793 roku, akwaforta

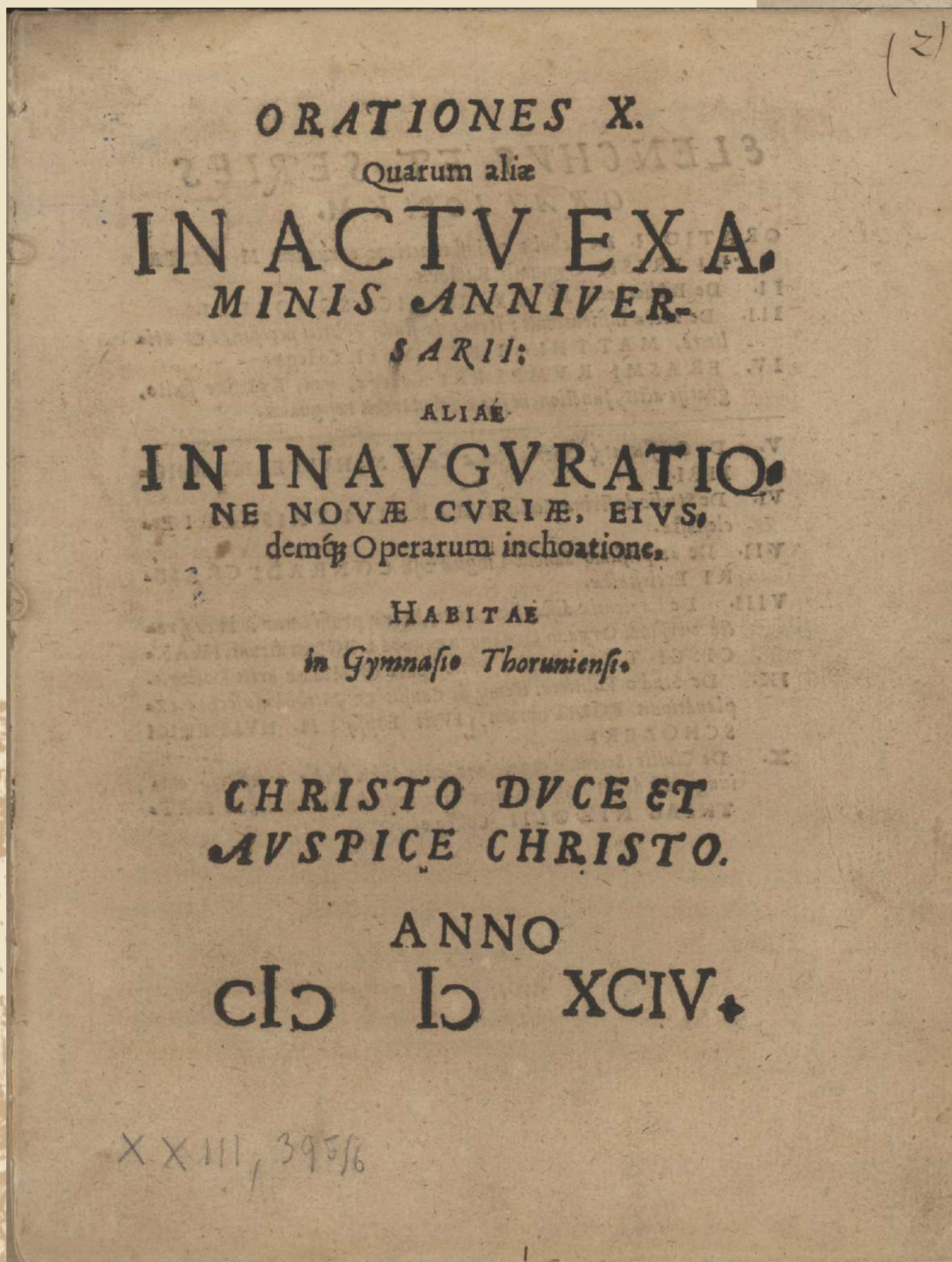
Thoren eine seit 1793. Königl. Preussische Festung u. Handels Stadt in Süd Preußen an der Weichsel im Sülminischen Gebiete
N 119.

MELETEMATA THORUNENSIA

Meletemata Thorunensia seu Dissertationes varii argumenti ad historiam maxime Polon. et Prussicam..., curante Petro Iaenichio.
Tomus III. - Thorvnii : typis et sumpt. Ioh. Nicolai, 1731

*Orationes X. Quarum aliae In Actu Examinis Anniversarii...
Habitae in Gymnasio Thoruniensi... Anno CIC IC XCIV.*
Thorvnii, Excudebat Andreas Cotenius, 1595

Dlaczego KODEKS KORWINA powinien pozostać w Toruniu?

Meletemata Thorunensia – jeden z pierwszych

periodyków naukowych na terenie Rzeczypospolitej

wydawany w latach 1726–1731. Czasopismo

poświęcone było problematyce historyczno-politycznej

Prus Królewskich i zawierało rozprawy naukowe,

filozoficzno-humanistyczne oraz prace z zakresu

działalności Gimnazjum. Ukazywało się z inicjatywy

rektora Gimnazjum Akademickiego, Petera Jaenichena.

Po dziś dzień periodyk jest przechowywany w wielu

bibliotekach polskich i europejskich. Czasopismo

wprowadziło poetycki opis biblioteki króla Macieja

Korwina w szeroki obieg naukowy znany obecnie

na całym świecie.

posensis in MISNIA, Pragensis in Bohemia, Laubana in Lusatia, Vratislaviensis in Silesia, ad quam ex Bibliotheca Thomae Rudigeri, septendecim aureorum millibus aestimata, non contemnenda facta est accessio.

HIS adiunget Regionontanam, in Borussia, et si libet, Torunensem nostram, quae etsi hoc primum anno nata sit: breui tamen intervallo temporis ea cepit incrementa: ut si civium liberalitas ad hoc exemplum progredietur, veteribus quibusdam non inferior, ne dicam, superior, habenda videatur. Certe Methodo, loci ingenio, edificationis forma, et id genus commoditatibus non dubitem multis alijs anteponeere. Id quod fieri cogetur, quisquis eam diligentius considerandam, et cum nonnullis conferendam putaverit. Sed quia contra expectationem, ab autore conceptam, in lucem breui venturam esse confido, non est cur pluribus eam commendem.

DE POLONIAE Bibliothecis nihil certi habeo dicere, de quibus tamen considerata clarissimorum Regum, quos illa habuit, magnificentia, dubitare sine Religione non possum.

IN VNGARIA multorum monumentis Budensem, à MATTHIA Rege, non minus literis armato, quam armorum gloria decorato Principe, inestimandis sumptibus comparatam, deprecari video, quam Naldus etiam Naldius, Poeta Florentinus, quatuor libris celebravit.

ITALIA nobilium ingeniorum mater, liberalissimis studijs et omni literarum praestantia affluens, florem Bibliothecarum omnium, una omnium complexa memoratur. Olim quidem Palatina et Vlpia, praeter eas, quas Lucullus, Aemilius, Augustus, Pollio, Octavia et alij erexere, in magna laude versabantur. Hodie Vaticana primas tenet et Florentina Medicum, et Bononiensis, in qua Biblia Esdrae dicuntur asseruari.

Quinetiam VENETORVM illustrissima Respublica non minus Bibliothecis, quam antiquitatibus, marmoribus, obeliscis, victorijs, opibus, ceteris regnis antequam contendit.

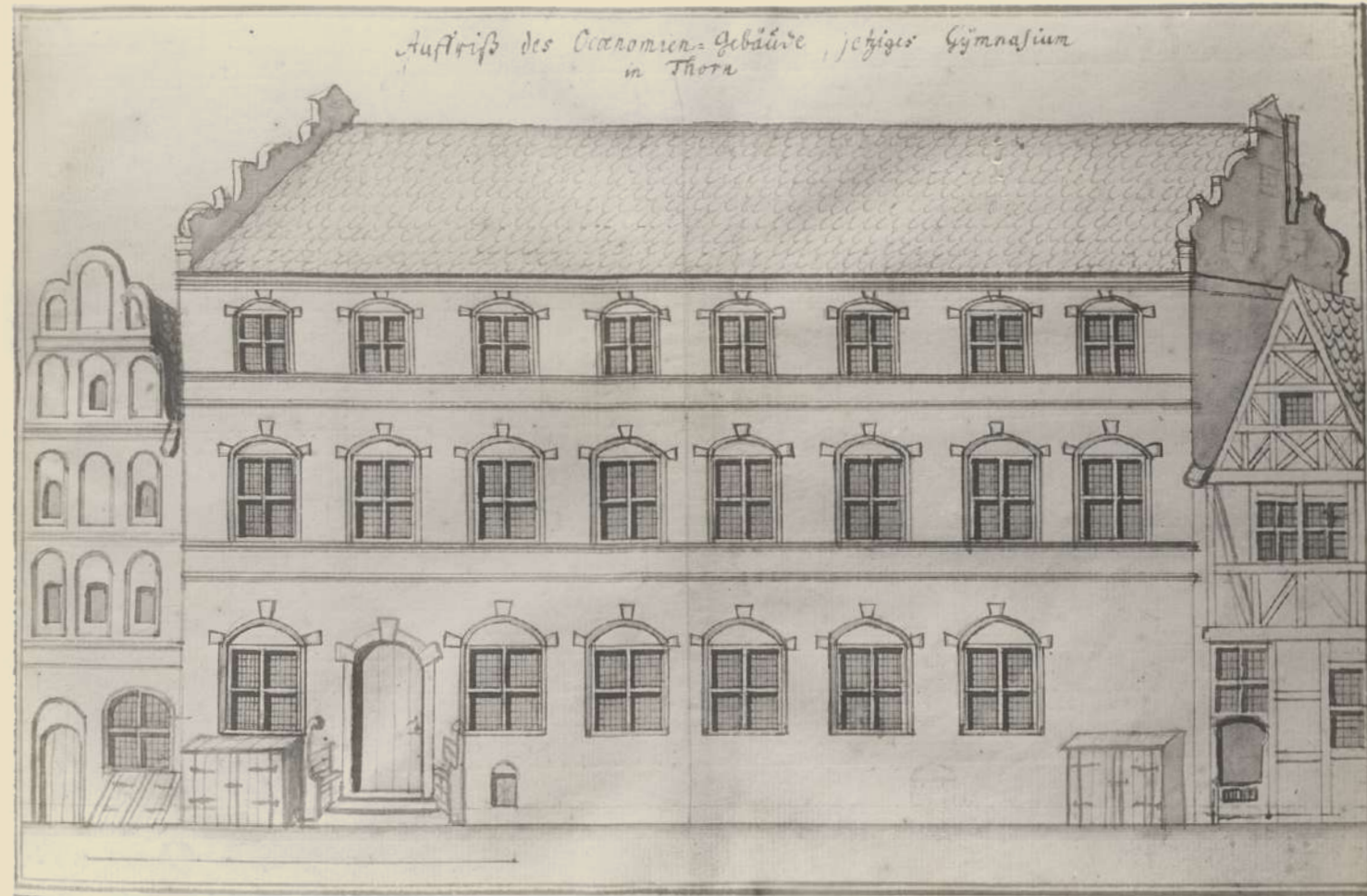
Nam inter alias eam, quam Bessarion Cardinalis triginta aureorum millibus comparavit, ab autoribus passim celebratam laudatamque meminimus.

DE SICVLORVM Bibliothecis impraesentia non dicemus, qui cum politioris doctrinae laudem iam inde à Cicerone temporibus, et multo ante, merito sibi vendicauerint, in re tam nobili, et elegantissima generis cum primis digna proculdubio multum operae posuere.

Verum

SCHOLA THORUNIENSIS

Dlaczego KODEKS KORWINA powinien pozostać w Toruniu?

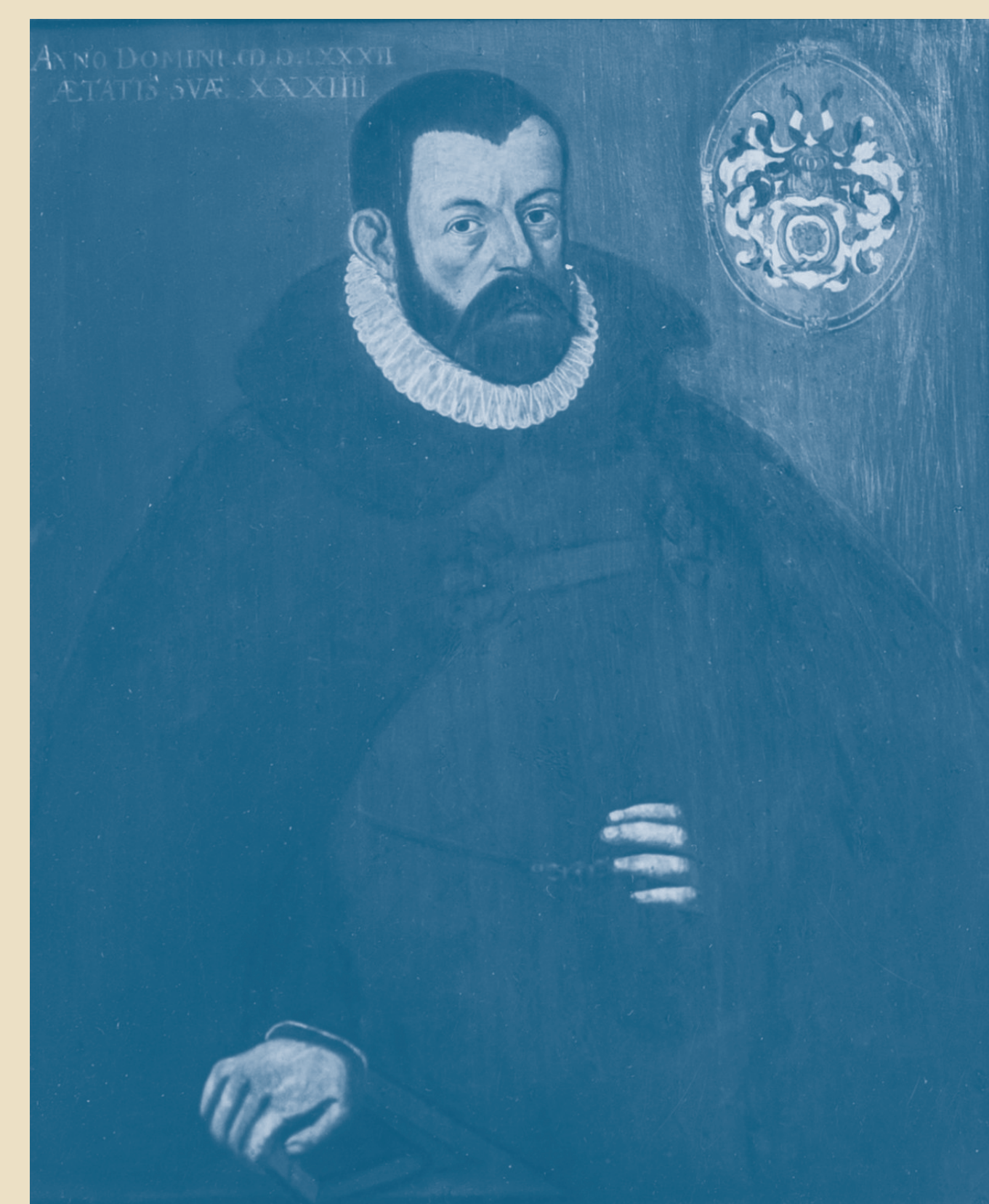
G.F. Steiner, *Ekonomia Toruńskiego Gimnazjum Akademickiego, widok perspektywiczny od strony wschodniej, I poł. XVIII wieku*

Schola Thoruniensis powstała w 1568 roku ze szkoły miejskiej działającej przy kościele św. Jana, która w 1594 roku została przekształcona w Gimnazjum Akademickie, a więc uczelnię półuniwersytecką. Gimnazjum zyskało szeroki rozgłos dzięki wysokiemu poziomowi i metodom nauczania oraz znakomitemu gronu profesorów, takich jak: Jan Turnowski – teolog braci czeskich, Paweł Straský z Litomierzyc, Christoph Hartknoch i Martin Böhm – historycy Prus i Polski, Georg Peter Schultz – autor rozpraw z dziejów politycznych Polski, Ulrich Schober czy Konrad Graser. Szkoła ta posiadała własną drukarnię, świetnie wyposażoną bibliotekę oraz bursę, zwaną *Ekonomią*.

Toruńskie *gymnasium academicum* z własną biblioteką stanowiło ośrodek myśli i twórczości naukowej w Prusach Królewskich do końca przynależności Torunia do Polski, czyli do drugiego rozbioru w 1793 roku. Stało się czołową szkołą polskiego protestantyzmu, a w XVII wieku odegrało ważną rolę w całej Europie Środkowej.

Biblioteka gimnazjalna została założona w 1594 roku staraniem burmistrza Henryka Strobanda i służyła celom szkolnym oraz naukowym, ale była również pierwszą typową księżnicą publiczną, udostępnianą dla mieszkańców w każdą środę. Zasiłały ją przede wszystkim hojne dary prywatne oraz egzemplarz obowiązkowy przekazywany przez toruńskich drukarzy i zakupy Rady miejskiej. Księgozbiór liczył 10 tys. egzemplarzy i stał się doskonałym warsztatem pracy dla profesorów. Od 1923 roku cały zasób Biblioteki Gimnazjum Akademickiego w komplecie znalazł się w zbiorach Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu.

Portret Henryka Strobanda, ok. 1580 r.

Według współczesnych świadectw biblioteka dorównywała najświetniejszym i największym księgozbiorom europejskim.

G.F. Steiner, *Ekonomia Toruńskiego Gimnazjum Akademickiego, perspektywiczny widok dziedzińca wewnętrznego, I poł. XVIII wieku*

KSIĄŻNICA KOPERNIKAŃSKA

Budynek Towarzystwa Naukowego w Toruniu,
pierwsza siedziba Książnicy Miejskiej

Dlaczego KODEKS KORWINA powinien pozostać w Toruniu?

Książnica Miejska im. Kopernika w Toruniu powstała w 1923 roku przez scalenie czterech, niezwykle cennych księgozbiorów: Gimnazjum Toruńskiego, Rady Miasta Torunia, Towarzystwa Naukowego w Toruniu oraz Copernicus-Verein für Wissenschaft und Kunst. Dzięki temu zbiory toruńskich bibliotek, gromadzone w mieście przez wieki, o wielkim znaczeniu historycznym, nie uległy rozproszeniu i znalazły się pod jednym dachem.

Pierwszą siedzibą biblioteki był budynek Towarzystwa Naukowego w Toruniu przy ulicy Wysokiej 16. Dzięki staraniom Dyrektora Książnicy Zygmunta Mocarskiego księgozbiór biblioteki wzbogacał się o liczne dary, depozyty oraz egzemplarz obowiązkowy. Kolekcje zabytkowe i polskie zbiory Książnicy bez znaczących strat przetrwały również okres II wojny światowej.

W 1973 roku Książnica Miejska została przeniesiona do nowego budynku przy ulicy Słowackiego 8, w którym znajduje się do dnia dzisiejszego. Od 2002 roku uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego biblioteka nosi nazwę: Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu.

DEKLARACJA POPARCIA

*Dlaczego KODEKS KORWINA
powinien pozostać w Toruniu?*

14 lutego 2022 roku w Ratuszu Staromiejskim w Toruniu podpisany został
apel skierowany do Sejmu o odstąpienie od prac nad projektem ustawy
o przekazaniu na rzecz Węgier manuskryptu Naldusa.

DEKLARACJA POPARCIA

DLA ZACHOWANIA W NARODOWYM DZIEDZICTWIE KULTURY
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ „KATALOGU KORWINA” – BEZCENNEGO,
RENEANSOWEGO MANUSKRYPTU SZKOŁY FLORENCKIEJ, WPISANEGO
NA ŚWIATOWĄ LISTĘ PROGRAMU UNESCO „PAMIĘĆ ŚWIATA” –
NAJCENNIJSZEGO ZABYTKU KULTURY W KOLEKCJI WOJEWÓDZKIEJ
BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ – KSIĄŻNICY KOPERNIKAŃSKIEJ W TORUNIU:

*EPISTOLA DE LAUDIBUS AUGUSTAE BIBLIOTHECAE ATQUE LIBRI QUATUOR
VERSIBUS SCRIPTI EODEM ARGUMENTO AD SERENISSIMUM MATHIAM
CORVINUM PANONIAE REGEM.*

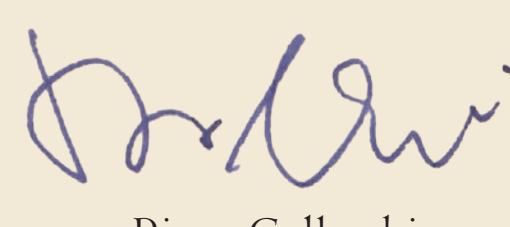
My niżej podpisani, wyrażając wolę własną, a także wolę tych, których reprezentujemy poprzez
sprawowane urzędy, apelujemy do Posłanek i Posłów na Sejm o odstąpienie od inicjatywy
pozbawienia Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu znajdującego się w jej kolekcji bezcennego
rękopisu. Bezcennego dla Torunia i Regionu, będącego nierozdzielną częścią duchowego
i materialnego dziedzictwa narodowego Polski.

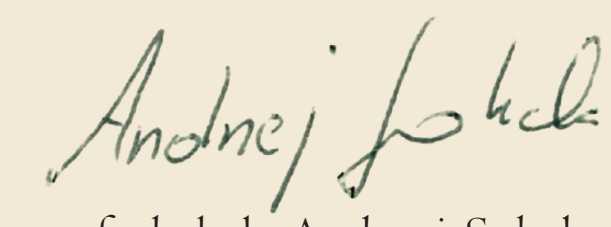
Kodeks ten jest wyjątkowy ze względu na jego wartość historyczną i artystyczną. Wykonany
w technice pergaminowej, ozdobiony został przez mistrzów florenckiej szkoły malarstwa
miniaturystycznego. Dziś stanowi jeden z 650 rozproszonych po całym świecie egzemplarzy
tzw. rodziny corvinianów, do której należą ocalałe egzemplarze ze zbiorów dawnej biblioteki
króla Węgier Macieja Korwina, obecnie wpisane na Światową Listę Programu UNESCO „Pamięć
Świata”. Na tle wszystkich corvinianów wyjątkowości naszemu manuskrypcowi dodaje jego treść,
bowiem jest ona poetyckim opisem tego zbioru.

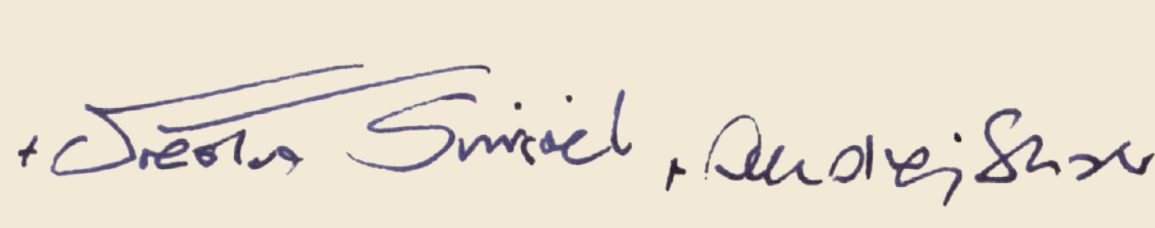
Bibliotheca Corviniana, druga po watykańskiej najznamienitsza biblioteka epoki renesansu, nie
przetrwała próby czasu. Po śmierci króla jej zasoby ulegały stopniowej degradacji i rozproszaniu.
„Epistola ...” trafiła do Torunia przez Italię lub Niemcy. A w roku 1594 została przekazana
w darze przez toruńskiego mieszczanina do zasobów biblioteki Gimnazjum Akademickiego,
nowo powstałej w Toruniu wyższej uczelni, której ranga i poziom kształcenia, podobnie jak
poziom i ranga Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Wileńskiego, stanowiły o sile
i otwartości Rzeczypospolitej. Była wkładem i odpowiedzią mieszczan toruńskich i całych
Prus Królewskich na przynależność do Rzeczypospolitej. Odtąd, jako nr 21 w księgozbiórze
założonej wówczas biblioteki, przez wieki stanowi przedmiot pieczołowitej opieki i troski.
Do dziś, tak jak pamięć o Mikołaju Koperniku, stanowi jeden z fundamentów naszej tożsamości
narodowej i przynależności do świata kultury łacińskiej.

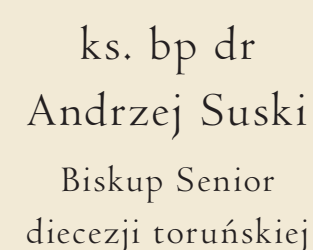
Dlatego, kiedy Polska jest wolnym, niepodległym Państwem, jesteśmy winni wdzięczność za ten
dar minionym pokoleniom. I jesteśmy zobowiązani przekazać go następnym, aby nadal stał na
straży prawdy historycznej i tożsamości narodowej.

Michał Zaleski
Prezydent
Miasta Torunia

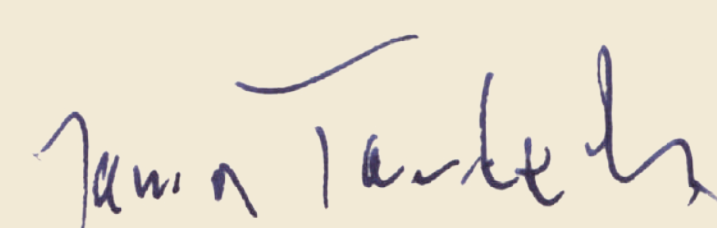

Piotr Całbecki
Marszałek Województwa
Kujawsko-Pomorskiego

prof. dr hab. Andrzej Sokala
Rektor Uniwersytetu
Mikołaja Kopernika w Toruniu

ks. bp dr hab.
Wiesław Śmigiel
Biskup Toruński

ks. bp dr
Andrzej Suski
Biskup Senior
diecezji toruńskiej

Danetta
Ryszkowska-Mirowska
Dyrektor WBP – Książnicy
Kopernikańskiej w Toruniu

prof. dr hab.
Janusz Tandecki
Przewodniczący Rady Naukowej
działającej przy WBP – Książnicy
Kopernikańskiej w Toruniu

TORUŃ, 14 LUTEGO 2022 ROKU

SŁOWA POPARCIA

Przypomnijmy, że cenny XV-wieczny manuskrypt, będący opisem, w formie poematu, kolekcji manuskryptów iluminowanych słynnej Bibliothecae Corvinianae, jednego z najwspanialszych europejskich księgozbiorów renesansowych, zgodnie ze złożonym w Sejmie poselskim projektem ustawy, miałby zostać odkupiony przez Skarb Państwa i przekazany na rzecz Węgier. Ten rękopis jest częścią naszego dziedzictwa kulturowego i świadectwem naszej narodowej i europejskiej tożsamości.

Piotr Całbecki, Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego

To dzieło jest w Toruniu od pięciu wieków. Tutaj je chronimy i o nie dbamy, zapewniamy mu nie tylko należytą opiekę, ale także promocję – było wielokrotnie wypożyczane, także na wystawy międzynarodowe. Co więcej, przetrwało ono czas wojen, jakie przez te setki lat przetaczały się przez Polskę. Nie wyobrażam sobie innego miejsca dla tego dzieła niż Toruń.

Michał Zaleski, Prezydent Miasta Torunia

Plan perspektywiczny Torunia, miedzioryt z kroniki toruńskiej Jacoba Zerneckego z 1727 roku

*Dlaczego KODEKS KORWINA
powinien pozostać w Toruniu?*

Ten manuskrypt powinien pozostać w Toruniu, to jest jego dom, to jego miejsce.

bp Wiesław Śmigiel, ordynariusz toruński

Środowisko Uniwersytetu Mikołaja Kopernika stanowczo sprzeciwia się pomysłowi odebrania nam tego bezcennego manuskryptu. „Nie wszystko co dozwolone, jest uczciwe” – tak właśnie odbieram ten pomysł. Mam nadzieję, że słowa deklaracji, którą dziś przyjmujemy, zostaną wysłuchane.

prof. dr hab. Andrzej Sokala, Rektor UMK

WSZYSTKIE OBIEKTY POCHODZĄ ZE ZBIORÓW
KSIĄŻNICY KOPERNIKAŃSKIEJ

FOTOGRAFIE OBIEKTÓW ZE ZBIORÓW KSIĄŻNICY
KOPERNIKAŃSKIEJ WYKONAŁ TOMASZ DORAWA